

(1008) Karahanlılar'a karşı Gazneli Mahmud'un yanında savaştı ve onun bazı Hint seferlerine katıldı. Ebû Nasr'dan sonra hânedanın başına geçen ve Ferîğünîler'in son hükümdarı olarak zikredilen Hasan'ın (muhtemelen Ebû Nasr'ın oğlu) fazla hüküm süremediği ve Gazneli Mahmud'un Ferîğünîler'e son vererek bölgede hâkimiyet kurduğu anlaşılmaktadır. Ferîğünîler'e ait topraklar, daha sonra Ebû Nasr'ın kızı ile evlenmiş olan Muhammed b. Mahmûd-ı Gaznevî'nin yönetimine bırakılmıştır.

Cûzcân'a tarihinin en parlak dönemi ni yaşatan Ferîğünîler âlim, şair, edip ve sanatkârları himaye etmişlerdir. Makâmât sahibi Bediüzzaman el-Hemedânî ile meşhur şair Ebû'l-Feth el-Büstî ve *Mefâtihü'l-ûlûm* müellifi Muhammed b. Ahmed el-Hârizmî, Ferîğünîler'in himayesine mazhar olmuş âlim ve şairler arasında yer alır. Minorsky, *Cevâmi'u'l-ûlûm* sahibi İbn Ferîğün'un bu hânedanla bir ilgisinin olabileceğini söyler (*Dîa*, VII, 441).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hurdâzbih, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, s. 40; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VI, 446; VII, 96, 122-123, 176; İstahri, *Mesâlik* (de Goeje), s. 148; İbn Havkal, *Sûretü'l-arz*, s. 292; *Hudûdü'l-âlem* (Minorsky), s. 173, 178; a.e. (nşr. Barthold), Leningrad 1930, nâşirin önsözü, s. 4, 7; Makdisî, *Ahşenü't-tekâşim*, s. 347; Nersâhi, *Târîh-i Buḥārâ* (nşr. Ch. Schefer), Paris 1892, s. 85; Müneccimbaş, *Sahâifü'l-ahbâr*, II, 270; Ahmed el-Menîni, *el-Fethü'l-Vehbt 'alâ târîhi Ebî Naşri'l-ûlûb*, Kahire 1286, I, 166; Zambaur, *Manuel*, s. 205; Muhammed Nâzım, *The Life and Times of Sultan Mahmud of Ghazna*, Cambridge 1931, s. 179-180; D. M. Dunlop, "The Ġawâmi' al-ûlûm of Ibn Farîğün", *Zeki Velidi Togan'a Armağan*, İstanbul 1955, s. 348-353; a.mlf., "Fârîğhünids", *El²* (Fr.), II, 817-819; V. Minorsky, *Ibn Farîğhün and the Hudûd al-Âlam*, London 1962, s. 189-196; C. E. Bosworth, *The Ghaznavids Their Empire in Afghanistan and Eastern Iran 994-1040*, Edinburgh 1963, bk. İndeks; a.mlf., "Âl-e Farîğün", *Elr.*, I, 756-758; *DMF*, I, 211; Seyyid Ali Âl-i Dâvûd, "Âl-i Ferîğün", *DMBİ*, II, 75-78; Cengiz Kallek, "Cevâmi'u'l-ûlûm", *Dîa*, VII, 441.

TAHSİN YAZICI

FERİK

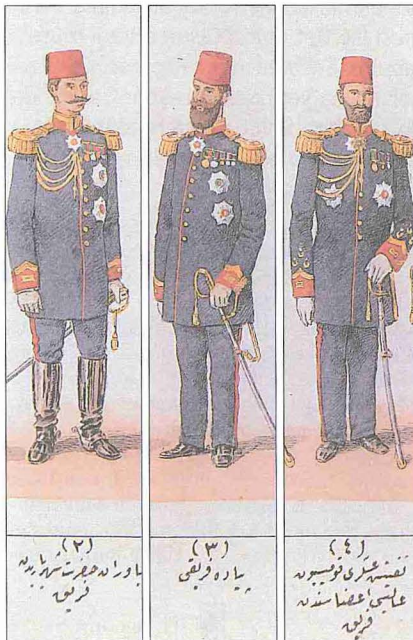
Osmanlı Devleti'nde bir askerî rütbe.

1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'nin gelişmesiyle 1831'de miralaylıkla birlikte feriklik rütbesi de ihdas edilmiş ve ilk defa Fi-

rârî Ahmed Fevzi Paşa Hassa, Vâsıf Mehmed Paşa da Mansûre ferikliğine getirilmiştir. 1835 yılına kadar feriklerin teşrifattaki yeri hakkında kesin bilgi bulunmamakla birlikte Vak'anüvis Ahmed Lutfi Efendi, 1836 başlarında bu rütbenin Anadolu kazaskerliği ve rütbe-i sâniyenin sınıf-ı evvel mütemâyiziyle aynı derecede olduğunu kaydeder (*Târih*, V, 26).

Teşrifat esaslarının yeniden düzenlenmesi sırasında feriklik Rumeli kazaskerliği ve ülâ rütbesine eşit sayılmıştır. Böylece ferikliğin teşrifattaki yeri yükseltilmişse de 1839'da kazaskerlikle feriklik arasında ülâ evliliği rütbesinin teşkiliyle ferikler ülâ evellerinin altında kalmıştır. 1846'da bâlâ rütbesinin ihdasından sonra ise teşrifatta İstanbul pâyesi, ülâ evliliği ve Rumeli beylerbeyiliğiyle aynı seviyede bir rütbe haline gelmiştir (1847). Bununla beraber bu dört rütbe sahipleri zaman zaman birbirlerine karşı derece itibarıyla üstün bir duruma geçmiştir. Daha sonra müşirlikle feriklik arasında ve sivil hayatta bâlâ rütbesine karşılık olmak üzere birinci feriklik rütbesi ihdas edilerek Zilhicce 1321'-de (Mart 1904) ilk defa Tüfekçibaşı Tâhir Paşa ile fahrî yaverlerden Sâdeddin, Şâkir ve Nâsir paşalar bu makama getirilmiştir.

II. Abdülhamid devri ferik kıyafetleri (M. Şevket Paşa, *Osmanlı Teşkilât ve Kıyâfet-i Askeriyyesi*, İÜ Ktp., TY, nr. 4423)

Ferikler paşa unvanını taşırlar, isimleri geçince kendilerinden "saadetlü paşa hazretleri" diye bahsedilir, yazıda da bunlara "saadetlü efendim hazretleri" şeklinde hitap edilirdi. Birinci feriklere "atüfetlü paşa hazretleri", yazıda ise "atüfetlü efendim hazretleri" denilirdi. Merasimlerde ferikler saçak öperken kendilerine alkış tutulmazdı.

Cumhuriyet devrinde bu lakaplar kullanılmadığı gibi paşa unvanı da 26 Kasım 1934 tarih ve 5290 sayılı kanunla kaldırılmıştır. Bugünkü askerî teşkilâtta feriklere kolordu komutanı mânasınca korgeneral, birinci feriklere de ordu komutanı anlamında orgeneral denilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tertibat-ı Ümerâ-i Askerî, Süleymaniye Ktp., Hüsrev Paşa, nr. 925; Lutfi, *Târih*, İstanbul 1302, V, 26; *Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye Salnâmesi* (1273, 1275); Mehmed Süreyyâ, *Nuhbetü'l-ve-kâyi*, İstanbul 1922, I, 32, 56, 70, 309; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 215; Pakalın, I, 696 vd.; Orhan F. Köprülü, "Ferik", *İA*, IV, 570-571.

ORHAN F. KÖPRÜLÜ

FERİSİLİK

Milâttan önce II. yüzyılda ortaya çıkan bir yahudi mezhebi (bk. YAHUDİLİK).

FERİŞTEOĞLU

(bk. FIRİŞTEOĞLU).

FERİT KAM

(bk. KAM, Ömer Ferit).

FERKADÂN

(فرقدان)

Divan edebiyatında daha çok yüksek, parlak ve sabit oluşlarıyla anılan iki yıldız.

İslâm astronomi metinlerinde "ed-düb-bül'-asgar" adıyla da geçen "benâtü na'-şî's-suğrâ" (küçük ayı, ursa minor) takım yıldızı, büyük ayının tertibinde olduğu gibi "na'-ş" adı verilen ve dört yıldızdan oluşan bir dörtgen ile "benât" denilen ve üç yıldızdan oluşan bir kuyruktan meydana gelir (bk. BENÂTÜ NA'-Ş). Kuyruğun ucunda yer alan ve kible yönünü gösteren parlak yıldız Cüdey, dörtgendeki yıldızlardan ön planda görünen ve parlak